

Kris i befolkningsfrågan? Om urbanisering och jämlikhet

Cecilia Dalman Eek

Kris i befolkningsfrågan?

Om urbanisering och jämlikhet

Cecilia Dalman Eek

Om författaren

Cecilia Dalman Eek är vice ordförande i *Tro och solidaritet* och var riksdagsledamot för Socialdemokraterna i åren 2012-2014. Hon skriver ledare i *Ny Tid* och arbetar med kommunikation för S i kommunledningen i Göteborgs Stad, tidigare i Västra Götalandsregionen. Vice ordförande för styrelsen för Sahlgrenska Universitetssjukhuset m.fl. förtroendeuppdrag i Göteborgsområdet.

cecilia@dalmaneek.se

dalmaneek.blogspot.com

twitter.com/dalmaneek

Författarna svarar själva för framlagda uppfattningar i Tankeverksamhetens skrifter.

Ansvarig utgivare: Ann-Sofie Hermansson
www.tankeverksamheten.se
redaktion@tankeverksamheten.se

ISBN 978-91-87077-43-2

Göteborg 2015

Kris i befolkningsfrågan

Om urbanisering och jämlikhet

Frågan om befolkning, avfolkning och demografisk utveckling har stått i centrum för Socialdemokratisk debatt och politik ända sedan mellankrigstidens arbetslöshet och sociala misär. Låg nativitet skapade oro för en med tiden allt mer åldrande befolkning och de försörjningsproblem det skulle medföra för samhället som helhet. Makarna Myrdal skrev boken *Kris i befolkningsfrågan* i en tid när barnafödandet var lågt och hälsoläget allvarligt. Makarna menade att om fruktsamheten skulle fortsätta minska "så skulle vi i slutet av 1970-talet ha nästan dubbelt så många åldringar i förhållande till individer i de arbetsföra åldrarna som nu (1934)". Deras förslag för att öka barnafödandet var en bred social och ekonomisk välfärdspolitik som skulle skapa trygghet så att barnfamiljer vågade tro på framtiden för sig och sina barn. Socialdemokraterna mötte krisen och den sociala misären med en politik för socialt acceptabla bostäder med subventionerade hyror, barnbidrag, skollunch, arbete för både kvinnor och män och pedagogisk barnomsorg. På tio år fick politiken gott resultat. Från år 1935 ökade fertiliteten från 1,8 till 2,7 barn per kvinna.

Makarna Myrdal skrev i ett samhällsklimat där rasismen var manifest. Den idag obegripliga termen "rashygien" var en etablerad vetenskap på europeiska lärosäten. Bland makarna Myrdals förslag fanns i första hand politiska förslag för vad vi idag kallar generell välfärd, men också sådant som idag är omöjligt att ens tänka sig. De har fått välförtjänt kritik för det och den här rapporten tar bestämt avstånd från den sortens teoretiserande runt befolkning. Det som ändå förenar deras tid med vår, är insikten att befolkningsförändringar kräver offensiv politik för generell välfärd.

I globaliseringens tid är förutsättningarna för att politiskt förändra människors villkor annorlunda. Hyperkonkurrens och migration är inte enbart en del av samhällsdebatten utan helt grundläggande förutsättningar för samhällslivet. Den globala ekonomins inflytande på svenskt samhällsliv sätter gränser för politikens möjligheter och skapar nya utmaningar. Migrationen kan i längden visa sig vara det som i vår generation löser de demografiska utmaningar som nu är en verklighet. De lösningar som Myrdals föreslog kräver skatteintäkter som inte är lika lätta att hämta hem i en tid när skattebaserna flyttar efter eget gottfinnande. Det kräver också en långsiktig parlamentarisk styrka som med tiden blivit allt mindre sannolik.

Idag är återigen befolkningsförändringar och demografiska förändringar en framtidsavgörande fråga för politiken. Människor upplever förändringarna när förutsättningarna för samhällets service drastiskt förändras och sammanhållningen knakar i fogarna. Under åtta år av borgerligt styre har skattesänkningar och privatiseringar prioriterats istället för insatser som minskar arbetslösheten – den kraft som tydligast driver urbaniseringen. Resultatet har blivit en mycket snabb urbanisering där framförallt unga flyttar från landsbygdskommuner direkt till storstaden medan allt fler barnfamiljer stannar kvar istället för att flytta ut till kranskommuner. Effekten för välfärden blir att den spricker i sömmarna i storstaden och behöver konstgjord andning i landsbygdskommunerna.

Arbetslösheten driver urbanisering, ojämlikhet och ohälsa. Trots ökande klyftor blir slitningarna och resursstriderna mellan inflyttnings- och utflyttningsområden hårdare än mellan vänster och höger. Det finns mycket som talar för att välfärden som vi känner den idag – generell, jämlik och i världsklass – bara kan garanteras om politiken och professionerna kan sätta sig över geografiska gränser och organisationsnivåer för att istället skapa nya samarbeten. Det är bara genom att tillsammans dra nytta av de utvecklingskrafter som finns, som vi kan säkra alla människors rätt till hälsa, utbildning, bostad och arbete. I en tid när allt fler kommunföreträdare ser jobben försvinna och de unga flyttar till den stora staden för att arbeta eller studera är det lätt att se staden som fienden. Men ingen tjänar i längden på suboptimeringar och huggsexor om otillräckliga resurser för välfärden.

Under åtta år har Sverige haft en statsminister som gång på gång varnat människor för visioner. Så har visionen om ett jämlikt samhälle förpassats allt längre ut i den politiska periferin. Ändå vet vi att det finns inget som är så starkt som när människor bestämmer sig för att lösa

problem tillsammans. Jämlika livsvillkor är inte enbart en politisk vänstermission utan kan lika gärna definieras som en fråga om mänskliga rättigheter. Med ett etiskt ställningstagande för mänskliga rättigheter som grund kan progressiv utjämningspolitik gå hand i hand med traditionell liberal utvecklingspolitik och därmed skapa de politiska grundförutsättningar som krävs för att nå resultat.

Den här rapporten tecknar ohälsan som den stora utmaningen mot välfärden och ojämlikheten som dess ursprung. Med utgångspunkt i Göteborg och Västra Götaland diskuterar den ett progressivt förhållningssätt till människors olika förutsättningar och deras förväntningar på välfärden.

Göteborg i maj 2015

Cecilia Dalman Eek

I. "Det goda livet" – något för alla?

Sedan länge arbetar Västra Götalandsregionen med målet "det goda livet". Människors förutsättningar för att leva ett gott liv varierar stort i Västra Götaland. Ett bra mått kan vara förändringarna i ohälsa. Sammantaget har ohälsotalen ökat de senaste åren, men framför allt har skillnaderna ökat. Sammantaget är ohälsan lägre bland högutbildade och högre bland lågutbildade. Kvinnors ohälsa är större än mäns liksom äldre har högre ohälsa än unga. Ohälsotalet är Försäkringskassans mått på den totala sjukfrånvaron som ersätts från sjukförsäkringen. Ohälsotalet visar antalet utbetalda dagar med sjukpenning, rehabiliteringspennig samt sjuk- och aktivitetsersättning per person mellan 16 och 64 år under en tolv månadersperiod. Siffrorna påverkas i viss mån av vissa justeringar för ändrade beräkningsgrunder. Det påverkar dock inte de ökande skillnaderna.

Det finns tydliga regionala skillnader. Där utbildningsnivå och sysselsättning är god är ohälsan lägre. Sålunda är det inte särskilt hälsosamt att leva i mindre orter i vad som kallas landsbygd i SCBs befolkningsstatistik. Siffrorna varierar över åren men det finns tydliga mönster som följer kön och demografi. Kvinnors generellt högre siffror för ohälsa är en särskilt viktig faktor.

Stad och land - olika men ändå lika

Det första intrycket av en jämförelse mellan Göteborg och Gullspång ger vid handen att det är betydligt hälsosammare att bo i storstaden. I VGR:s databas hittar man följande uppgifter:

Ort	Kön	Ohälsotal
<i>Göteborg</i>	<i>Kvinnor</i>	<i>43</i>
<i>Gullspång</i>	<i>Kvinnor</i>	<i>66</i>
<i>Göteborg</i>	<i>Män</i>	<i>32</i>
<i>Gullspång</i>	<i>Män</i>	<i>49</i>

Vid en första anblick drar man lätt slutsatsen att människor i storstaden är friskare än i småstaden. I medeltal stämmer det, men inom sig har Göteborg landets största skillnader. Rapporten *Skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg* visar att skillnaderna mellan olika socioekonomiska grupper i staden är mycket stora. Skillnaderna har antingen ökat över tid eller är oförändrade. Några resultat:

- *26 procent av familjerna i Angered har långvarigt försörjningsstöd jämfört med 0,7 procent i Torslanda*
- *Medelinkomsten i Långedrag har ökat med 314 000 kronor mellan åren 1992 och 2011 medan den minskat med 10 000 kronor i Östra Bergsjön*
- *Göteborgare med kort utbildning upplever sämre hälsa än de med medellång utbildning. De med medellång utbildning har i sin tur sämre självskattad hälsa än de med lång utbildning*
- *Mellan åren 1992 och 2011 har medellivslängden ökat med drygt 1,5 år i Göteborg, men samtidigt är skillnaderna stora*
- *Kvinnor lever 7,5 år och män 9,1 år längre i mer välmående områden i staden än i mindre gynnade. I Södra Angered är 43 procent av sexåringar kariesfria jämfört med 87 procent i Södra Skärgården*

I Bergsjön finns det en omflyttning men i Gullspång är situationen en annan. Befolkningen i Bergsjön är förhållandevis ung, medan medelåldern ökar i utflyttningkommuner. Gemensamt är att människor med kort utbildning och svag förankring på arbetsmarknaden i högre grad drabbas av ohälsa.

Social ojämlikhet nyckelfaktor för ohälsa

I WHO:s, Världshälsoorganisationens, rapport *Closing the gap in one generation* från 2008 beskrivs den sociala ojämlikheten som nyckelfaktorn bakom ohälsa. Ett samhälle med små skillnader mellan människors livsvillkor stärker samhällsutvecklingen för alla. Det skapar grund för tillit, trygghet och social hållbarhet. I ett samhälle med små skillnader och liten segregation är alla invånares hälsa bättre. Motsatt finns otrygghet, oro och ohälsa i ett samhälle med stora skillnader.

För att minska ohälsan anger WHO-rapporten ett antal åtgärder som

samlas under tre rekommendationer: Att förbättra förutsättningarna för människors dagliga liv. Att angripa den ojämlika fördelningen av makt, pengar och resurser – globalt, nationellt och lokalt. Därutöver krävs det att man utvecklar och använder metoder för att mäta och följa ojämlikheten i hälsa, utveckla kunskapsbasen, utbilda människor att se hälsans sociala bestämningsfaktorer och utvecklar människors medvetenhet om dem.

Ohälsans orsaker botas inte bäst med mer sjukvård

WHO-rapporten *Closing the Gap* har visat att ohälsa hänger ihop med utbildningsnivå och social/ekonomisk jämlikhet. Den ökande ohälsan hänger således inte ihop med besparingar eller neddragningar inom sjukvården och det är inte alls säkert att den bäst botas av mer sjukvård. Men det betyder inte att sjukvården inte spelar en roll. En ny svensk som har svårt att orka med sin sfi kommer måhända att klara de första månadernas undervisning. Men ganska snart blir det svårt att orka med hela dagar och promenaderna till bussen blir för tunga. Om det är en odia-gnosticerad KOL så kan en sjukvårdsinsats tidigt göra stor nytta både för personen och för samhället. Med ork att genomföra svenskundervisningen blir det lättare att hitta ett jobb och en förankring i samhället. Ett uppsökande arbetssätt bland grupper som sällan söker sig till vården kan ge samhällsvinster i längden. Precis som på orter där underlaget viker är det uppsökande arbetssätt och samarbete runt individer som är lösningen.

Det som behövs bäst både i Gullspång och i Göteborg är starkare samarbete mellan kommunala servicefunktioner och regionens välfärd, bättre skola, fler möjligheter att få del av kvalificerad utbildning och jobbmöjligheter. Överallt är det nödvändigt med fungerande kollektivtrafik och samband med de orter där detta erbjuds är nödvändigt. En utvecklad besöksnäring kan skapa framtidstro och hejda utvecklingen enligt förebilder från orter i landet som hävt den negativa utvecklingen.

I centrum står en fråga som är avgörande inte bara för Västra Götalands landsortskommuner, utan för hela Sverige. Hur ska den kommunala välfärden klaras när de unga inte stannar kvar? När det inte längre är självklart att det finns någon läkare, lärare eller sköterska som vill arbeta i det lilla samhället? Kanske måste det till ett utvecklat samarbete mellan kommuner med låg skattekraft för att klara de kommunala uppgifterna. Bengtsfors är ett exempel där kommunledningen öppet ta-

lat i termer om att slå samman kommuner eller samarbeta om vissa uppgifter. Det resonemanget kommer allt fler kommuner att behöva ta på allvar.

Västra Götalandsregionen har en handlingsplan för att minska ojämlik hälsa. Den redovisar ohälsans konsekvenser i ekonomiska tal. Det är tydligt att en mera jämlik hälsa skulle vara en *win-win* för individerna och för samhället. Men trots all god ambition är det ändå ett faktum att regionen råder över en mycket liten del av de verktyg som behövs för att förhållandevis snabbt komma tillrätta med sociala och ekonomiska ojämlikheter. Däremot äger regionen sjukvården som kommer att kräva alltmer resurser för att ta hand om vuxna som drabbas av sämre hälsa efter en uppväxt med sämre socioekonomiska förhållanden. Vill vi fortsätta låta jämlik sjukvård som ges efter medicinskt behov krävs nya idéer och reformer som skapar förutsättningar för bättre hälsa.

Om samarbete är en av framgångsfaktorerna måste också systemen utformas så att samarbete främjas. Övergången mellan organisationsgränser ska ske utan att individen blir lidande. Här är det viktigt att analysera hur samarbetet påverkas av att primärvården inte hänger ihop med sjukhusvården. Den oroväckande utvecklingen med hårt belastad sjukhusvård med ökande tillströmning måste analyseras. Det gäller både genom att vårdföretagen inte ser detta som en uppgift samtidigt som regionens egen primärvård ser sitt uppdrag begränsat inom Krav- och kvalitetsboken istället för behovet av samarbete inom vårdnivåer.

Ojämlikheten orsakar ohälsa. För att möta utmaningen måste ojämlikhetens orsaker adresseras. I en resursknapp tid är medlet samarbete runt individen, inte bara mellan kommuner utan också mellan olika nivåer i samhället. Sjukvården och kommunerna måste i större utsträckning arbeta tillsammans istället för att försöka behandla varsin liten del av människan. Konsekvenserna av vårdval och splittring måste belysas och modeller måste skapas som kan säkra samarbete och helhetssyn. Återigen är det utbildningslängd och arbetsdeltagande som bevisas vara förutsättningar för hälsa.

Urbanisering

Urbanisering är inte enbart dålig eller problematisk. Det är till exempel en myt att miljön blir bättre av att folk flyttar till landet. Landsbygdsbor är i genomsnitt mer beroende av fossila bränslen, konsumerar mer energi samt har avlopp som påverkar miljön i högre utsträckning än

stadsborna. Samtidigt har storstadsbor i genomsnitt en mer klimatstörande konsumtion av andra varor. Skillnaderna mellan stad och land är ofta små och har relativt liten betydelse. Det är istället viktigt att betona att betydande miljöpåverkan hör ihop med vår generella livsstil, oavsett var vi bor.

Arbetslöshet och urbanisering

Arbetslöshet är varken ett stads- eller landsfenomen. Hög arbetslöshet finns både på landsbygden och i städerna. Men det är städerna som har lägst arbetslöshet, även om det finns stora skillnader under ytan. I ett primärområde i Bergsjön med 8 800 invånare var arbetslösheten 18 procent år 2013. I Gullspång med 5 200 invånare var arbetslösheten tolv procent samma år.

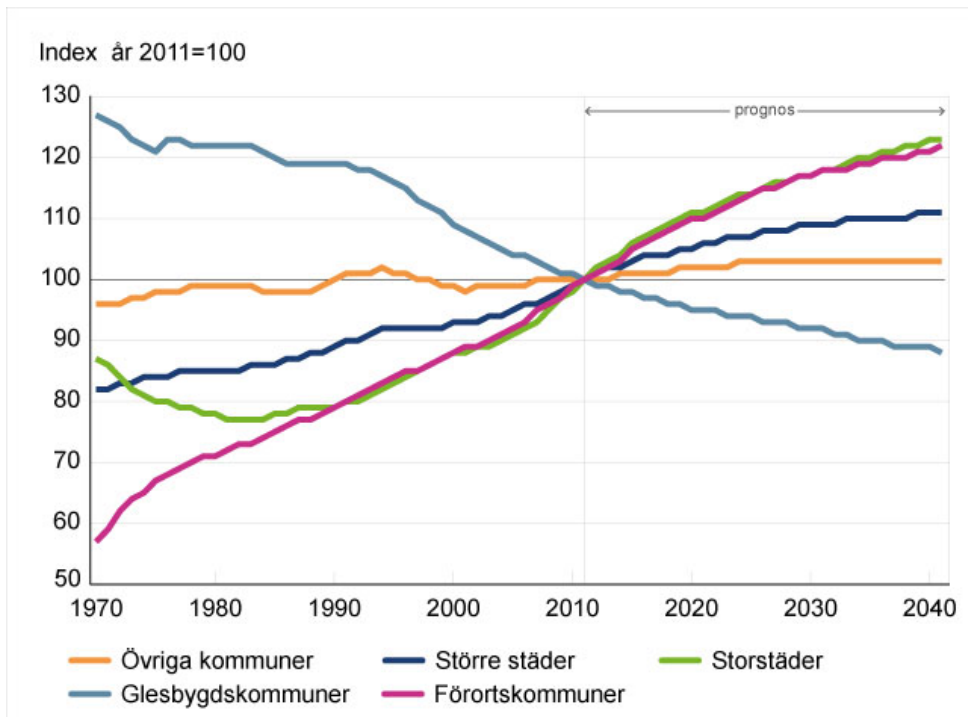
Arbetslöshet är inte den enda faktor som driver urbanisering, det finns också en kulturfaktor. Medan Bergsjön inte har samma problem med skev befolkningsstruktur har utflyttningskommunerna svårt att behålla unga och särskilt unga familjer. Det är också kulturfaktorer som avgör när huvudkontor flyttar från städer till stora städer, vidare till huvudstäder och senare ut ur landet.

Urbaniseringen har inte en enskild orsak men arbetslösheten på landsbygd och i mindre städer är en stark drivkraft. En effektiv politik för utbildning och arbete kan stärka sammanhållningen och stimulera samarbeten istället för att fördjupa kampen om minskande resurser.

Stad och land är beroende av varandra

Kommuner som växte för tio år sedan har fortsatt att växa. Det finns till exempel landsbygdskommuner som har haft en positiv befolkningstillväxt mellan åren 1995 och 2011. Några exempel på sådana kommuner är Vaggeryd, Åre, Strömstad, Nyköping och Ulricehamn. Till storstadsområdena räknas storstaden Göteborg samt Ale, Bollebygd, Härryda, Kungälv, Mölndal, Partille, Stenungsund, Tjörn, Öckerö. Som stadsområde räknas Borås, Grästorp, Lerum, Skövde, Trollhättan, Uddevalla.

Tillväxt 1970-2040, olika orts- och kommuntyper, hela landet

Befolkningsutveckling för olika kommuntyper åren 1970-2011 och förväntad utveckling 2012-2041. Folkmängden den 31 december 2011 har fått indexvärdet 100 för varje kommuntyp. Värdet 57 för förortskommunerna år 1970 innebär att de det året hade en folkmängd som var 57 procent av den år 2011. Glesbygdskommunerna som år 1970 hade indexvärdet 127 hade en befolkning som var 27 procent större det året än 2011.

Urbaniseringskrysset ger intryck av en närmast obönhörlig utveckling. Men för Västra Götalands län är inte läget lika illa eftersom här inte finns några glesbygdskommuner enligt SKL:s kommungruppering, som SCB använder. Det betyder att prognosen snarare ställer en avstannande befolkningsutveckling i utsikt. Efter år 2010 har världen sett svåra konflikter och krig som gjort att antalet flyktingar ökat och prognosen kan snabbt ändras.

När SCBs statistik för år 2014 presenteras visar det sig att Västsverige upplevt en oväntad befolkningsökning på 20 000 personer. Endast fyra kommuner har minskande befolkning: Färgelanda, Grästorp, Vara, Lysekil. Till största delen kommer detta av invandring. Samtidigt har inflyttningskommunerna i Göteborgsområdet fått den större delen av inflyttningen: 13 000 invånare har flyttat in till GR-kommunerna.

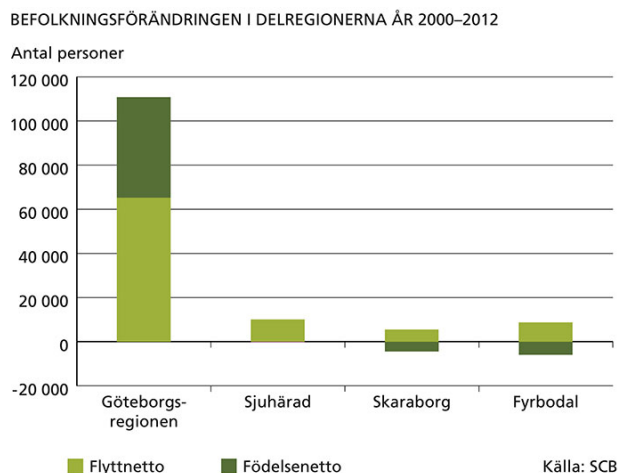
Samtidigt ökande landsbygdsbefolkning

Att Sverige urbaniseras snabbast var slutsatsen av en mätning från Eurostat. Samma undersökning visade också att Sverige är ett av få länder i EU som har en ökande landsbygdsbefolkning. Det brukar vi inte höra i debatten, snarare att landsbygden avfolkas när vi urbaniseras så fort. Befolkningsutveckling består av födda, döda, inflyttade och utflyttade. Många städer som växer gör det till följd av inflyttning, ofta från andra länder, och för att man har en ung befolkning som föder barn där sammantaget fler föds än som dör.

Men det finns också delar av landsbygden och landsbygdskommuner som ökar eller ligger stilla i befolkningstal, oftast till följd av inflyttning. En befolkningstillväxt i åldersgruppen 50+ är vanlig, medan befolkningen minskar i grupperna 0-20, 20-30 och 30-50 år (uppgifterna är hämtade från *Allt om landet*, Jordbruksverkets statistiksammanställning över Sveriges landsbygder). Resultatet blir en åldersstruktur i form av en upp- och nedvänd pyramid.

Skeva åldersstrukturer större problem på landsbygd

Regeringens framtidskommission pekade ut skeva åldersstrukturer som en stor framtidsutmaningar. Allt fler äldre i relation till antalet yngre ställer nya krav på samhället. Den framtid som kommer att möta städer med växande andel äldre, är redan en realitet på landsbygden och särskilt den glesa landsbygden. Där finns ett stort underskott av unga i relation till antalet äldre. För Västra Götaland är detta en dominerande trend i Skaraborgs- och Fyrbodalskommunerna.

Urbanisering och service – orsak eller verkan?

Utbudet av sjukvård och välfärdstjänster som finns att tillgå på eller i närheten av en ort anses ofta vara ett mått på ortens framtida möjligheter. När utbudspunkter flyttar, slås ihop eller får ett annat innehåll ser människor det som en drivande faktor för utflyttning och utarmning. Men är det en orsak till utflyttning eller en effekt av den?

Institutet för framtidsstudier har publicerat *När lanthandeln stänger*, en studie som studerar förhållandet mellan butiksnedläggningar och befolkningsutveckling i några områden i Dalarna. De har inte kunnat visa på något tydligt orsakssamband mellan att butiken läggs ner och utflyttning. Istället verkar det vara befolkningsutvecklingen som styr. När befolkningen inom butikens upptagningsområde minskar leder det till att butiken får svårigheter att överleva.

När den sista butiken lägger ner får det ingen märkbar effekt på befolkningsutvecklingen. Att butiken stänger tycks inte vara en enskild olycka som får effekter, utan är snarare en del av en mer allmän tillbakagång. När butiken lägger ner har varuförsörjningen redan tagit nya vägar. Invånare som pendlar handlar i tätorten, de som har bil handlar hellre i större köpcentra och så vidare. Slutsatsen blir att nedläggningen av landsbygdens butiker snarare är en del av en allmän tillbakagång som ofta omfattar både arbetsplatser, befolkning, föreningsliv och service i kommuner där allt färre lever.

Det är rimligt att ifrågasätta den ofta förfäktade uppfattningen att förändringarna i välfärdsutbudet orsakar att orter dör. Snarare är det bland annat effekten av att befolkningsunderlaget redan har ändrats till antal eller till åldersfördelning.

Urbaniseringen utmanar välfärden

Befolkningsförändringarna är en utmaning inte bara för gles landsbygd, utan för hela samhället. Hur säkras välfärd och service när allt färre arbetar och betalar skatt? Hur skapas fungerande samarbeten som minimerar dubbelarbete och ser till individens specifika behov också på orter där invånarna blir äldre men inte direkt fler?

Samtidigt med urbaniseringen utvecklas välfärdsverksamheter mot allt högre specialisering och kräver större underlag för finansiering och bemanning. Det ligger nära till hands att dra slutsatsen att sjukvårdens utveckling underblåser en urbanisering som redan inträffat. Är det sjuk-

vårdens koncentration till specialiserade enheter som driver utflyttning från mindre städer? Sannolikt inte. Snarare är det förändringar i kompetens och specialiseringsgrad som gör skillnaden. En bidragande faktor är en underfinansiering som präglat sjukvården under flera år. På nationell nivå saknas drygt fyra procent av personalen i hela den kommunfinansierade sektorn jämfört med relativ personaltäthet år 2006. På regional nivå finns det uppgifter om att sjukvården är underfinansierad med summor i miljardklassen. Samtidigt ser vi idag en överflyttning från sjukhusvård till primärvård utan att patientunderlaget flyttat med eller att vårdkedjorna säkrats. I Västra Götalandsregionen är resursfördelningen till sjukvården i praktiken fortfarande inriktad på att försörja alla delar av länet med sjukvård. Det finns stor anledning till oro för att hänsyn inte tas till effekterna av storstädernas befolkningsförändringar när det gäller att fördela resurser till sjukvård.

Urbaniseringen innebär att invånare flyttar – men också att utbildade yrkesmänniskor väljer att inte ta jobb i utflyttningssorter. Precis som andra söker sig läkare och annan vårdpersonal till platser där deras kompetens kan växa och utvecklas – de söker sig till större städer och större arbetsplatser. Därför är det samma drivande kraft som ligger bakom svårigheterna att bemanna mindre vårdenheter i utflyttningsskommuner, som också driver all annan urbanisering. När det inte längre går att få läkare och sköterskor att stanna på den lilla mottagningen i en mindre ort handlar det om att specialisten inte vill bo där. Anpassningen blir en följd av en urbaniseringskultur och av specialisering, medan den allmänna meningen ofta är att den tvärtom driver utflyttningen.

Specialisering och samarbete

Ett tydligt exempel på urbaniseringseffekter som krockar med specialiseringseffekter är de senaste tio årens centralisering av specialiserad sjukvård. Samtidigt som innehållet i lokala mottagningar har tunnats ut har sjukvården kunnat effektivisera och möjliggöra stora mera centrala satsningar som kommer alla till del oavsett var man bor. Det är inte närheten till utbudspunkter för vård som avgör kvaliteten på vården. Men i en utflyttningssort blir det svårt att skilja på närhet och kvalitet. Det ställer krav på samarbete mellan sjukvård och kommun på ett sätt som än så länge bara finns i liten skala och som fungerar på ytterst få platser.

Samtidigt är det just den typen av samarbete som kan lösa problemen i de större städerna. Det är samarbete mellan de olika organisations-

nivåerna som verkar vara nyckeln både till välfärd i utflyttningsorterna och för att sluta klyftorna i storstäderna. Utmaningen för framtiden handlar inte om att stoppa urbaniseringen utan om att skapa samarbete runt individerna. Oavsett om de bor med två kilometers mellanrum eller i samma trappuppgång.

Hållbar urbanisering?

Alla orter i Sverige kommer inte att utvecklas och överleva. Attraktionskraft och inkomster kommer inte att räcka till för att upprätthålla samhällsservice och levnadsstandard för invånarna. När ingen nyinflyttning sker kommer dessa orter att på sikt försvinna. Den offentliga sektorn och det privata näringslivet kan samverka för att erbjuda fungerande men annorlunda lösningar för dem människor som ännu bor kvar. I Västra Götaland finns ingen uttalad glesbygd, men stämmningsläget påverkas av närheten också i flera landsbygdskommuner.

Attraktivitet ökar inte alltid skatteintäkterna

I vissa områden som i norra Bohuslän, har attraktiviteten ökat delårsboendet och också trissat upp bostadspriserna så att det är svårt för permanentboende att få tag i bostad till rimligt pris. Det är kommuner som har mycket stor befolkning under en del av året men som inte har så många som är skrivna i kommunen. Det gör det svårt för kommunen att finansiera offentlig service i tillräcklig omfattning.

En fungerande arbetsmarknad, tillgång till utbildningsmöjligheter, tillgänglig infrastruktur samt bostadsbyggande, bostadsmarknad och fysisk planering är grundläggande förutsättningar för lokal och regional attraktionskraft. Samarbete över administrativa gränser, mellan offentligt och privat samt med medborgarna krävs.

Även om landsbygden kan ha svårt att konkurrera med jobben så finns det andra kvaliteter hos landsbygdslandskapet som attraherar. En nyckelfaktor är infrastruktur, framförallt fysisk i form av järnväg/väg och bredband. Det är den enkla delen, för den har politiken möjlighet att påverka. Det svåraste är den sociala infrastrukturen – strukturer för att få det sociala livet att fungera när det är glest mellan människor. Det kan handla om allt från vägsamfälligheter till samordning av skjuts till fotbollsträningen. Viss betydelse kan politiken ha här när det gäller ekono-

miska förutsättningar för grundläggande funktioner som äldre- eller barnomsorg.

Det finns ingen politisk universallösning. Det beror på lokala förhållanden om en ort, kommun eller glesbygd ska kunna öka tillväxten och därmed också förutsättningarna för att utvecklas. Men generellt anses goda grundförutsättningar vara en samsyn, goda relationer, inom lokalsamhället och en kommunal ekonomi i god ordning.

Urbanisering är inget nytt för Sverige. Men med dagens hastighet medför den att den demografiska, och därmed socioekonomiska, kartan håller på att ritas om. Det betyder att välfärden behöver organiseras annorlunda. Allt fler äldre gör att också kommuner med stabil befolkning behöver en annan typ av service.

Stockholms län och Västra Götalands län

En jämförelse mellan Stockholms län och Västra Götalands län i ett urbaniseringsperspektiv är intressant. Stockholms läns alla kommuner är inflyttningskommuner. Här är det bostadsbrist och storstadsproblematik även i de yttre kommunerna. I Västra Götalands län ryms både inflyttningsorter och utflyttningsorter. Lika stort spann mellan ohälsotalen finns mellan inflyttnings- och utflyttningsorter som mellan stadsdelar i Göteborg, även om de har olika skäl och ursprung. I politiska diskussioner syns detta sällan. Vad som kunde blivit fruktbara diskussioner om människors likvärdiga behov reduceras alltför ofta till en meningslös diskussion om centrum och periferi.

Urbanisering och politik - utjämning istället för huggsexa?

Urbaniseringen avspeglas också i större partipolitiska skillnader mellan olika landsändar. Inflyttnings- och pendlingskommuner präglas av ett annat röstbeteende och andra fokusfrågor än mindre kommuner och särskilt i gamla bruksmiljöer. Den traditionella klassröstningen tunnas ut och nya mönster visar att människor definierar sin tillhörighet på ett annat sätt och längs andra skiljelinjer. Idag är det långtifrån självklart att ha utbildning och jobb – den som lyckas med det har uppnått något eftersträvänt. Den socioekonomiska och kulturella effekten av arbetslöshet och tillitsbrist blir också ett psykologiskt avståndstagande. Medan människor i jämlika samhällen känner stor tillit är det tvärtom i sam-

hällen där klyftorna ökar. Människor som ser växande skillnader förbereder sig för ojämlikhet – trots att alla tjänar på en politik för jämlikhet. Det påverkar framtida valresultat och därmed möjligheterna att skapa majoriteter för en progressiv politik för jämlikhet.

Urbaniseringen är inte en kraft som politiken förmår stoppa. Ändå finns det gott om politiker av olika partitillhörighet som gör det till sitt politiska fokus att framställa den möjligheten. De bidrar till att skapa en ännu större motsättning mellan stad och land, mellan inflyttningsort och utflyttningsort, än vad som i verkligheten är fallet.

Urbanisering och segregation

Allt fler forskare pekar på att urbanisering och segregation är samma problem på landet som i stan – fast olika. Småstadens problem har samma typer av lösningar som storstadens problem. Centralt för dem båda är arbetslöshet och kort utbildning. Det handlar om att föra en politik som skapar samarbeten, lyfter människor och sluter klyftor. Istället för att fokusera på välfärdens utbudspunkter är det innehåll för invånarna och organisatoriskt samarbete som är framgångsfaktorerna. När storstäderna skriver sina egna rapporter på temat *Closing the Gap* finns det stor anledning för Västra Götalandsregionen och mindre kommuner att göra detsamma.

II. Regionutveckling – från start till idag

Relationer stärkte regionstarten

När Västra Götalandsregionen bildades år 1999 var det inte bara som en gemensam välfärdsproducerande landstingsorganisation. Med statusen som region kom också det statliga uppdraget att bedriva regional utveckling. När Socialdemokraterna, Folkpartiet och Centerpartiet tog över ledningen satte utvecklingspolitiken i fokus.

Det fanns en stark medvetenhet om olikheterna i de olika delarna, om stora kulturskillnader i politisk och kommunal samverkan och styrning.

De fyra landstingen hade med sig olika kulturer sinsemellan och de var alla olika storstaden Göteborg som också skulle ingå. När regionen skapade arbetsformer var det med relationerna som basverktyg. För att skapa tilltro till den nybildade regionens förutsättningar att klara övertaget av det statliga ansvaret för regionutveckling arbetade man i täta samarbeten med kommunerna. Insatserna riktades till de områden där det fanns svaga strukturer för att stärka det som redan fanns. Man ville bort från kompensationsstänkandet och istället backa upp det som kunde lyfta och stärka tilliten. Kollektivtrafiken, kulturen och regionutvecklingsinsatser inriktades på de verksamheter och strukturer som redan fanns, för att stärka dem och skapa framtidstro.

Tappad bredd som fått effekter

Regionen medverkade i kommunalförbundsuppbyggnaden och var väldigt lyhörd för hur kommunerna önskade att få uppbyggnad och stöd och verksamhet – ett relationsbyggande som skapade ett starkt informationsflöde in i politiken. Kent Johansson, som dåvarande ordförande i regionutvecklingsnämnden, åkte helt enkelt runt och lyssnade. Tillbaka tog han och flera andra med sig kunskap och acceptans. Antalet politiker har sedan dess minskat och de politiska organen är vassare men inte alls lika breda. Beredningen för hållbar utveckling, till exempel är vassare med högre aktionsberedskap men svårare att skapa förankring i de mindre kommunerna. Den breddade förankring som beredningarna skulle vara har tappats utan att andra relationsskapande insatser ersatt. I starten satt centrala kommunpolitiker i regionfullmäktige och nämnder – det var en medveten strategi. Idag finns en tydligare uppdelning i kommun- eller regionpolitiker.

Lita på motorerna

Istället för ett kompensatoriskt tänkande har VGR:s regionutvecklingsinsatser redan från början utgått från principen att låta de tillväxt- och utvecklingsmotorer som finns dra också omlandet och kommuner i närheten. Istället för att stödja att alla kommuner ska kunna erbjuda ett brett utbud av till exempel utbildning och arbete, har strävan varit att skapa möjligheter att resa lättare för att på så vis bredda utbudet.

Istället för intern kamp om kompensatoriska åtgärder skapades sam-

manhållning genom överenskommelser om turordning för viktiga investeringar. Överenskommelsen mellan regionens 49 kommuner om prioriteringar av infrastrukturinvesteringar var banbrytande på många sätt. Därefter har andra regioner använt modellen med nästan lika gott resultat som VGR hade. Prioriteringslistan utlovades vara skriven i sten och skulle följas slaviskt – om det bara vann gehör mot staten. Det sättet att arbeta skapade tilltro både i större och mindre kommuner. Alla litade på att också mindre investeringar blir av, sådana som är viktiga för en liten ort.

Gemensamma prioriteringar när det gäller investeringar och andra insatser kan vara en väg framåt för utvecklingsarbetet i en tid när vi lever med effekterna av den snabba urbaniseringen.

Kunskapsstrategi

Det strategiska regionutvecklingsarbetet började med den första gemensamma strategin för Västra Götaland – *Vision Västra Götaland Det goda livet*. Sedan dess har regionutvecklingsarbetet utvecklats. Regionen arbetar med strategier för verksamhetskluster där näringslivsutveckling genomförs i samarbete med akademien och samhället, så kallade Triple Helix-strategier. Detta arbete fungerar också samlande för flera kommuner runt gemensamma mål med Göteborg som motor.

Regionens utvecklingsarbete kretsade tidigare mycket runt hur ”de kreativa klasserna” skulle stimuleras, efter den amerikanske forskaren Richard Florida. Teorin att kreativa människor samlas i genuina och stimulerande miljöer där de skapar utveckling hade sina poänger. Men den saknar insikt om vikten av hållbara samhällsstrukturer och jämlika möjligheter för en positiv samhällsutveckling. Efter *Closing the Gap*-rapporten och 2009 års kris har dessa faktorer än tydligare framstått som viktiga utvecklingsfaktorer. I den nya strategin, *VG2020*, är fokuset, enkelt uttryckt, att göra Västsverige till ett tydligt kunskapssamhälle. Ambitionen är rimlig och bygger på samverkan mellan akademi, samhälle och näringsliv och metoden att samla verksamheten i ämnesvisa kluster. Syftet att stärka näringslivet är tydligt och väl redovisat.

Att skära utvecklingsfrågan i kunskapsperspektivet är klokt. Men den vällovliga ansatsen lider ändå av en uppenbar brist på helhetssyn om vikten av social hållbarhet. Frånvaron av analys av social hållbarhet och urbaniseringens effekter är en trovärdighetsbrist. Ekot av Florida tystnar fort när ojämlikheten skapar så stora skillnader att samhället inte

håller ihop. Unga människor med kort utbildning och svag förankring på arbetsmarknaden har en mycket begränsad roll i rapporten. Deras plats definieras som ett "utanförskap" vilket tydliggör en bristande insikt om social hållbarhet som en av de tre utvecklingsdimensionerna. Ett samhälle där ojämlikheten ökar tappar utvecklingsresurser och möjligheter på samma gång som kostnaderna för ökande ohälsa blir omöjlig att möta. Ojämlikhetens skadliga effekter på konkurrensmöjligheter har inte tagits i beaktande på ett tydligt sätt i rapporten. Både näringsliv och samhälle utvecklas i ett jämlikt samhälle. I ett samhälle med stora klyftor finns inga vinnare.

VG2020 saknar strategier som sammanför näringslivsutveckling med social hållbarhet och ohälsa. Med WHO-rapporten *Closing The Gap* i minnet syns en tydlig perspektivskillnad. VG2020 är utmärkt för att utveckla det arbete regionen tidigare gjort. Men den åtar sig inte att lösa de problem som motverkar en hållbar social utveckling och skapar ohälsa i samhället.

Västsvenska paketet och bilden av framtiden

Under 2000-talet pågick breda politiska samtal om hur samhället skulle klara de då nyupptäckta effekterna av klimatpåverkan. Vikten av att fasa ut fossila bränslen och att stärka kollektivtrafikresandet stod högt på dagordningen. Under begreppet "hållbar tillväxt" skapades en modell där ökat resande som förknippas med tillväxt, skulle klaras av genom att läggas över på kollektivtrafik. Under benämningen K2020 bestämde sig regionen tillsammans med kommunerna och andra aktörer att den trafikökning som förväntades till 2020 skulle läggas över på kollektivtrafik för att samtidigt erbjuda jobb och välfärd och klara klimateffekterna. Detta skulle kräva stora investeringar i infrastruktur. Slutsatsen blev det Västsvenska paketet, efterkrigstidens största samlade infrastrukturinvestering. Trots det breda samförståndet om att insatserna behövs, har bilden av Göteborg som en alltslukande storstad förstärkts efter besluten om paketet. Investeringarna är nödvändiga för Västra Götaland och för hela Sverige, men ändå har tankemodeller och förslag om att kompensera landsbygden och de mindre kommunerna blivit allt vanligare.

Samtidigt finns det en möjlighet i kompensationstänkandet. När kollektivtrafikens "närtrafik" har etablerats finns det goda möjligheter att den uppfattas som just en kompensation. När E20 efter lång skara-

borgsk kamp äntligen byggs ut med regional och flerkommunal medfinansiering kan det på samma sätt uppfattas som en kompensation. Men skillnaderna kommer att fortsätta visa sig och det enda säkra sättet att bygga lojalitet mellan storstad och landsbygdskommuner är att skapa lojalitet mellan politiker och invånare från olika orter. Den göteborgare som talar för närtrafiken i Dalsland har lättare att få tillbaka förståelse för vikten av att utveckla järnväg, vägar och det kollektiva resandet för både personer och gods i tillväxtmotorn Göteborg.

Makten flyttar

När Västra Götalandsregionen bildades fanns det ett starkt engagemang för en egen identitet som var oberoende av Göteborg. Många framhöll Göteborgs ocentrala läge och pekade på de långa resvägarna från de yttre kommunerna till Göteborg när det skulle etableras ett centrum för regionledningen. Ett sätt att komma överens och faktiskt få accept för regiontanken var att alla gick med på att etablera regioncentrum i Vänersborg. Där finns en gammal historia som residensstad och många uppskattade symboliken när regionstyrelsen tog över landshövdingens gamla residens.

Sedan regionen bildades har emellertid centraliseringen generellt inneburit att allt fler samhällsfunktioner och aktörer flyttat som då var lokaliserade till Göteborg eller andra städer i länet. Företagens huvudkontor, bankkontor, mediakontor och redaktioner – allt flera lägger ner eller flyttar till Stockholm. Näringslivsföreträdare från Göteborg deltar sällan i den allmänna debatten - de hämtas från Stockholm. TV4 har lagt ner sin redaktion, GT har en pliktskyldig front kvar, GP drar ner med yxa istället för osthyvel. Den som tror att det blir harmoni bara genom att ha huvud-staden i Vänersborg tar fel. Huvudproblemet för både Västra Götalandsregionen och för området Västsverige är istället att mycket makt flyttar till Stockholm. Effekten blir att regionens centrum kommer allt längre ut i maktens periferi. Det rimliga sättet att stärka västkustens tyngd är att verka för ett Göteborg som blir starkare gentemot Stockholm. Det skulle hela Västsverige och regionen tjäna på.

Grundläggande är också att Stockholm själv inte tjänar på överhettningen. Hela landet skulle tjäna på att huvudstaden får en lugnare utveckling. Att stärka Västsveriges vikt vore därför lämpligt och Göteborg behöver stärkas som Västsvenskt centrum.

Hur ska dalslänningar och skaraborgare gilla detta? När befolknings-

utvecklingen ser ut som den gör är det lätt att tänka att det är bättre att åtminstone behålla de invanda strukturerna. Men underliggande förändringar går inte att vända. Ingen kommer - under överskådlig tid - att upptäcka en underliggande trend av unga människor som i mängd flyttar till landsortskommunerna. Därför är det viktigt att lyfta blicken och se att hela Västsverige måste samarbeta för att bli starkare. Även här är det samarbete istället för att slåss om resurserna, som är nyckeln till en bättre framtid.

Det är möjligt att påverka till exempel kulturinsatser, myndighets-etableringar och statens mediautbud. I Norge har public service utlokaliserat sin andra TV-kanal, likaså i Danmark och Finland. Att bredda är viktigt - för att nationell information ska ha annan anknytning än till huvudstadens lokalklimat. Detta är viktigt inte bara för den plats där verksamheterna hamnar, i det här fallet Göteborg, utan för hela landet. Det finns också skäl att notera att centraliseringen inte är obeveklig eller ohejdbar. Ett exempel på det är EUs stöd till regioner som samarbetar. Västsverige har med aktivt stöd av VGR stärkt regionens position genom nära kontakter med Bryssel och de olika samverkansorganisationerna med andra europeiska regioner.

Det är nödvändigt att etablera bilden av att landet inte består av Stockholm och provinsen. Huvudstadens relativa tyngdkraft måste minska. Inte minst för att Stockholm redan nu har svårigheter att dra nytta av och tillgodogöra sig det överhettade klimatet. Utan ett starkt Göteborg kommer Västsveriges centrum allt längre ut i maktens periferi. Det tjänar ingen västsvensk på.

III. Kollektivtrafik och utveckling

Alltsedan Västra Götalandsregionen bildades har kollektivtrafiken mer eller mindre stått i centrum för utvecklingssträvanden i alla delar av Västra Götaland. Den nya gemensamma organisationen har betytt mycket för att både skapa enhet men också för att rationalisera och effektivisera trafiken. Idag är Västtrafik ett välkänt men inte alltid älskat varumärke. Resurser har tillförts i en takt som saknar motstycke i andra verksamhetsområden inom Västra Götalandsregionen. Samtidigt har resandet ökat flerfaldigt.

Kollektivtrafik och befolkningsförändringar

Urbaniseringen bidrar till att kollektivtrafiken ställs inför nya utmaningar. I Göteborg kör stombussar och spårvagnar femminuterstrafik medan en del busslinjer läggs ner på landsbygd eller i mindre kommuner. Det blir svårt att motivera reguljär busstrafik när det blir allt färre resande. Inte ens skolresor bidrar till slut till att upprätthålla linjär trafik. I sådana fall kan anropsstyrd trafik eller särskilda avtal om buss- eller taxi-transport vara alternativ för elevtransporter. Det finns också en kostnad som inte på allvar kommer att betalas förrän av nästa generation – klimatkostnaderna. Stora bussar som går med mycket få passagerare har en relativt sett mycket hög klimatpåverkan. I längden är det mest rimliga att ersätta sådan trafik med andra former av kollektivt resande. Det kan till exempel handla om små bussar eller bilar med varierande grad av anropsstyrning.

Med inriktningen att förlänga människors räckvidd genom förenklat resande kom också ökade förväntningar på kollektivtrafiken. Inte sällan har politiken använt ett resonemang som gått ut på att hålla fram en utbyggd kollektivtrafik som en möjlighet för invånare i landsbygdskommuner att ta del av utbildning, arbetsmarknad och kulturaktiviteter utan att behöva flytta. Det har rimligen påverkat människors förväntan om en väl utbyggd kollektivtrafik också i de mest avlägsna kapilläerna av det kollektiva resandets blodomlopp.

Det är inte ovanligt med högljudda krav på upprätthållande av reguljära busslinjer till stora kostnader trots att mycket få resenärer använder dem. Lojaliteten med bygden flyttas över till, projiceras på, lojaliteten med bussen. Kravet att behålla busslinjen till varje pris blir en symbol för att bygden ska leva – även om det minskade resandetalen visar att bygden genomgår en befolkningsförändring. Också för bilägare som aldrig åker buss blir bilberoendet definitivt när bussen inte finns för de undantagsvisa resor som någon i familjen företar.

Antagna olikheter grogrund för missnöje

På flera håll i Västra Götaland gror ett missnöje med kollektivtrafiken – och framför allt i förhållande till storstadens möjligheter. Uppfattningen i Fyrbodalen är tydlig - dalslänningar missgynnas. Ett exempel från ett öppet möte om kollektivtrafik i Mellerud: Den allmänna meningen på mötet är att Västtrafik drar ner tågtrafiken och försämrar för dalslän-

ningarna. Verklighetens tågtrafik erbjuder tvärtom en tydlig förbättring. Från januari går tolv tåg dagligen mellan Göteborg och Karlstad istället för som tidigare fem tåg om dagen på sträckan. Men dalslänningarna vet ju om att Ale får kvartstrafik och känner sig förfördelade när Dalsland inte får det. En annan fråga som stör är att Göteborg har billigare månadskort – men den kostnaden betalar kommunen via skattsedeln, vilket inte så många vet om, ens i Göteborg.

Stadsbor förstår landsbygdabor – men inte tvärtom

I november år 2014 genomförde Västra Götalandsregionens kollektivtrafiksekretariat en medborgardialog med en digital plattform. Resultaten skulle ge ett bidrag till kollektivtrafiknämndens arbete med att prioritera framtida trafikutbud. Deltagare som bor på landsbygd har i högre grad prioriterat utökning av landsbygdstrafik. De som bodde i städer ville prioritera upp kollektivtrafikens utbud i städerna. Samtidigt har många stadsbor prioriterat ökat utbud för både stad- och landsbygdstrafik, vilket slår igenom till fördel för landsbygdstrafiken.

Hårddraget kan man alltså säga att stadsborna förstår att landsbygdaborna behöver bättre kollektivtrafik, men inte tvärtom. Detta förhållande slår igenom till fördel för landsbygdstrafiken i dialogresultatet. Det vore intressant att reda i vilka uppfattningar som ligger till grund för de olika prioriteringarna som görs av deltagare i städer och i landsbygd.

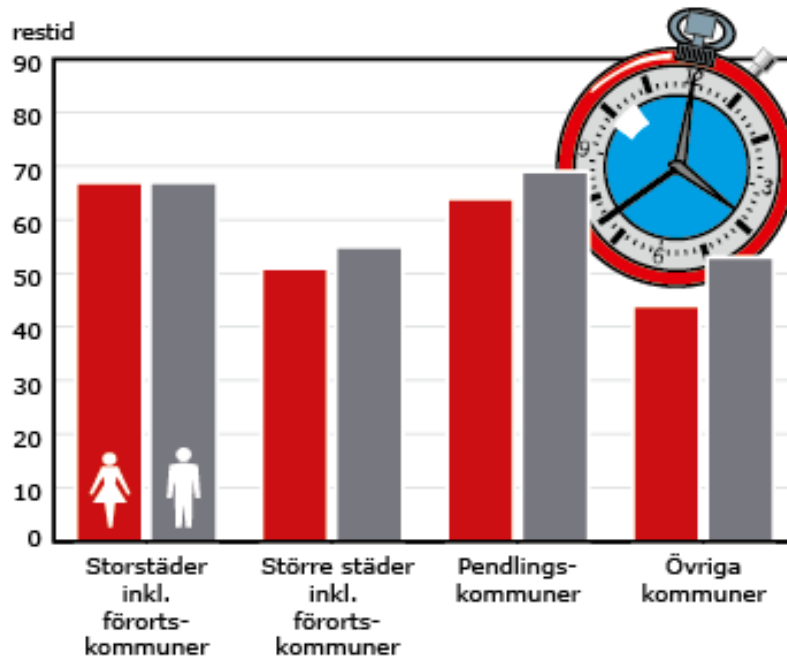
Längst restid för storstadsbor

Landsbygdabor är inte ensamma om att ha synpunkter på kollektivtrafiken. Också i storstaden är önskemålen om förbättringar stora. Här bor de som har längst restid till jobbet. Många av dem reser kollektivt och resandet ökar kontinuerligt. För att möjliggöra de stora nya resandegrupper som väntades inför starten av trängselskatten gjordes en del förändringar av busslinjerna och turlistorna inom Göteborg. Sammantaget kan flera resa till jobbet och Västtrafik har gjort det bästa av den tillgängliga ekonomin för storstadstrafiken.

Men det har också medfört en del försämringar som många känner av. I ett mindre antal fall har busslinjer har delats eller lagts ned vilket fått till följd att människor måste byta buss eller spårvagn och fått förlorade bytestider och längre restid. Samtidigt är det besvärande att inte

alla spårvagnar kan användas på grund av tekniska problem med nya vagnar. De som åker får räkna med fulla vagnar och bussar inte bara i rusningstid. Komforten kan inte jämföras med situationen i en halvfull buss på landsväg.

Genomsnittlig restid i minuter till och från arbetet en vardag efter kommungrupp och kön, 2010

SCB har visat i rapporten *Nu för tiden* att storstadsbor använder mer tid för resor till och från arbetet än människor i mindre städer och på landsbygd, vilket inte är den gängse bilden. Det kollektiva resandet i storstaden är inte lika tidseffektivt som det är miljö-, hälso-, och trängseffektivt. Det är också ett skäl till att kollektivtrafiken i storstäderna behöver utvecklas.

Försöket med närtrafik

En ny metod för att möta resbehoven på landsbygd och i kommuner med mindre befolkningsunderlag är den så kallade närtrafiken. Här är tanken att busslinjer matar in till knutpunkter där det sedan med tidtabellspassing går att åka vidare till tätorter. Detta har nu prövats på flera håll under ett år och det har generellt slagit väl ut. När den här typen av resande

planeras måste det ta hänsyn till befolkningens verkliga resmönster och behov. Busslinjerna måste fungera ihop med tåg- och andra busstider. De måste passa med vårdcentralens och läkarmottagningarnas öppettider, med butiker, skoltider, bibliotek och andra servicefunktioner. Det måste gå att komma tillbaka inom rimlig tid så inte väntan blir för lång.

Ett resesystem som uttalat planeras för att möta befolkningens resebehov är förstuds sårbart för om det inte håller vad invånarna upplever utlovas. Missnöje uppstår när invånarna upplever att "planerarna i Göteborg" inte lagt resorna så som de behövs. Det går att avhjälpa om trafikplaneringen på allvar inriktas på dalslänningarnas vardag. Om politiker från Göteborg och andra större städer stöder också driver en fungerande närtrafik för landsbygdskommunerna underlättar det accept för välbehövliga förbättringar i storstadens kollektivtrafik. Men det tycks alltså som att den förståelsen inte motsvaras av landsbygdsbefolkningen när det gäller stadsbefolkningens behov.

Det är viktigt att politiken i de olika kommunerna går före och uttrycker respekt för de stora utmaningar som kommunerna står inför och inte förminskar någon.

Upphandling framtida utmaning

När det gäller planering för framtiden krävs det också ett strategiskt förhållningssätt som är gemensamt inom Västra Götalandsregionen. Göteborg har en gammal tradition av att själva veta bäst efter att ha planerat spårväg och buss självständigt. Men oavsett vem som faktiskt planerar ny trafik och nya buss- och spårvagnshallar bäst, så kommer regionen och Göteborg att snart ställas inför nya utmaningar inom kort. År 2019 ska all kollektivtrafik upphandlas och då är det en helt ny situation. Att vara väl förberedd för det måste vara ett gemensamt mål.

Politik för samarbete och jämlikhet

Än saknas en bred insikt om att många människors livsvillkor i Gullspång och Göteborg i hög grad liknar varandra. Utan en politik för ökad jämlikhet kommer ökande ohälsotal att orsaka välfärdens sammanbrott genom skenande krav på resursökning.

Socialdemokraterna kan driva en sammanhållen politik för ett jämlikt Västra Götaland. Insatser för minskad arbetslöshet kan sakta ner om-

vandlingshastigheten men kan inte ändra underliggande strukturförändringar. Det kommer inte att gå några lämmeltåg av flyttlass *till* landsbygden. Men med rätt förutsättningar kan landsbygdens och storstadens människor få den välfärd de behöver.

Socialdemokrater från olika delar av Västra Götaland behöver samtala med varandra. Om jämlikhet som styrmodell både i välfärd, kollektivtrafik, sjukvård, regionutveckling och andra politiska områden. Det behövs ett medvetet förhållningssätt till det faktum att Göteborg är regionens helt nödvändiga motor. Men också om att staden inom sig rymmer större skillnader än som finns i övrigt i länet. Det behövs ett medvetet förhållningssätt att livet i utflyttningskommunerna måste vara rimligt. Om göteborgare blir tydliga förespråkare för den moderna närtrafiken i Dalsland kan också dalslänningarna kan förstå vikten av och arbeta för att göteborgare och pendlare snabbt ska komma till jobbet med rimlig komfort.

Jämlikhet är inte en vänstermission utan en självklar aspekt av de mänskliga rättigheterna. Progressiv utjämningspolitik kan gå hand i hand med traditionell liberal utvecklingspolitik.

Med en jämlikhetsaspekt i synen på livsvillkor och välfärd blir politiken mindre inriktat på att slåss om resurser som med ökande ohälsotal kommer att fortsätta sjunka relativt behovet. Istället kan Socialdemokraternas inbyggda ideologiska strävan komma till sin rätt. Med en gemensam insikt om varandras verkligheter kan vi lyfta alla ett steg - och stärka förutsättningarna för jämlikhet.

Referenser

Västra Götalandsregionens handlingsplan för jämlik hälsa

http://www.vgregion.se/upload/Folkh%C3%A4lsa/j%C3%A4mlik%20h%C3%A4lsa/dokument/Samling_for_social_hallbarhet_130924.pdf

Skillnader i livsvillkor och hälsa i Göteborg, Göteborgs Stad: Social resursnämnd 2014

<http://socialhallbarhet.se/wp-content/uploads/2015/01/Skillnader-i-livsvillkor-och-h%C3%A4lsa-2014-Huvudrapport.pdf>

Closing the gap in one generation, Världshälsoorganisationen WHO, 2008

http://www.who.int/social_determinants/final_report/csdh_finalreport_2008.pdf

Utjämna hälsoskillnaderna inom en generation, Svensk sammanfattning av WHO-rapporten *Closing the gap in one generation*

http://whqlibdoc.who.int/hq/2008/WHO_IER_CSDH_08.1_swe.pdf

När lanthandeln stänger, Institutet för framtidsstudier

<http://www.iffs.se/publikation/arbetsrapport-20094/>

Allt färre bor i glesbygd, SCB

http://www.scb.se/statistik/_publikationer/LE0001_2012K02_TI_04_A05_T11202.pdf

Befolkningsstatistik, SCB

<http://www.scb.se/BE0101/>

Nu för tiden - En undersökning om svenska folkets tidsanvändning, SCB.

http://www.scb.se/statistik/_publikationer/LE0103_2010A01_BR_LE123_BR1201.pdf

VG2020 - Strategi för tillväxt och utveckling i Västra Götaland 2014-2020

http://www.vgregion.se/upload/Regionutveckling/Naringsliv/Strategi2020/VG2020_ver_rf.pdf

Konststäder som sticker ut, Kultur i Väst

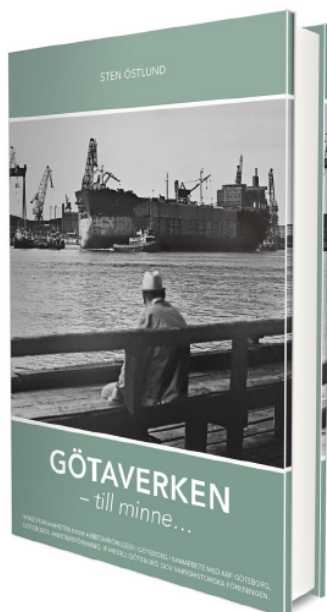
http://www.kulturivast.se/sites/default/files/konst_stader_som_sticker_ut.pdf

Digital medborgardialog, Västra Götalandsregionens kollektivtrafiksekretariat 2014.

<http://www.vgregion.se/upload/Regionkanslierna/Kollektivtrafikn%C3%A4mnden/TPR/Slutrapport%20digital%20dialog.pdf>

Till grund för rapporten ligger också intervjuer med region- och kommunpolitiker inom central ledning, sjukvård, regionutveckling, kultur, primärvård och kollektivtrafik.

► Nu är den här! ◀

”Götaverken – till minne” av Sten Östlund. En färgstark och faktsäckad skildring av de göteborgska storvarvens öden under efterkrigstiden till 1970- och 80-talets stora varskris och därefter. Sten var fackligt aktiv inom Metall på Götaverken från mitten av 50-talet till 1982, då han valdes in i Riksdagen för socialdemokraterna.

► 256 sidor, danskt band. Illustrerad med unikt fotomaterial från Varvshistoriska föreningens arkiv. Utges av Tankeverksamheten inom Arbetarrörelsen i Göteborg i samarbete med ABF Göteborg, Göteborgs Arbetareförening, IF Metall Göteborg och Varvshistoriska föreningen.

► Enstaka ex. beställs från Adlibris.com (219 kr). Organisationer inom arbetarrörelsen kan beställa direkt från redaktion@tankeverksamheten.se 2-5 exemplar á 200 kr styck; 6-10 exemplar á 150 kr styck; 11-20 exemplar á 100 kr styck och fler än 20 exemplar á 75 kr styck.

Inte bara en bildande läsglädje utan också idealisk som gåva vid avtackningar, till mötestalare och föreläsare.

► Förord av Bengt Tengroth och efterord av Sören Mannheimer ◀

Samtliga rapporter från Tankeverksamheten kan laddas ner utan kostnad från www.tankeverksamheten.se

Sänd din e-postadress till redaktion@tankeverksamheten.se så får du automatiskt kommande rapporter utan kostnad

Den regionala utvecklingen av land och stad och dess förutsättningar kommer ofta i skymundan för politiken på riks- och kommunnivå. Cecilia Dalman Eek, med lång erfarenhet från regionpolitiken i Västra Götaland, diskuterar den regionala politiska nivån och dess strategiska betydelse för folkhälsa och landets utveckling.

Ansvarig utgivare: Ann-Sofie Hermansson
www.tankeverksamheten.se
redaktion@tankeverksamheten.se

ISBN 978-91-87077-43-2